

TEZE MAGISTERSKÉ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Tomáš Mergl - Současný stranický systém Islandu

Ústav

Katedra politologie, Institut politických studií FSV UK

Řešitel

Bc. Tomáš Mergl

Vedoucí práce

PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.

Rok vypsání

2012/2013

Předpokládaný název

Současný stranický systém Islandu

Stručná charakteristika tématu:

Islandský stranický systém se po celou jeho moderní politickou historii vyznačoval dominantní pozicí konzervativně-liberální Strany nezávislosti, která dokázala zvítězit ve všech parlamentních volbách od roku 1929, kdy byla založena. Po většinu tohoto období spolupracovala, až na výjimky, s druhou nejsilnější pravicovou Pokrokovou stranou. Levicové islandské strany, zejména Sociálně demokratická strana a později založená Lidová aliance po většinu období moderního vývoje islandské politiky nezaznamenávaly významnější volební úspěchy, ačkoliv byly několikrát členy koaličních vlád se Stranou nezávislosti, naposledy Sociálně demokratická strana spolu se Stranou nezávislosti vládla v letech 1991-1995.

Do parlamentních voleb v roce 1999 se zmíněné dvě levicové strany a několik dalších subjektů spojilo a vznikla sociálně demokratická strana Spojenectví, která se ve volbách roku 1999 stala druhou nejsilnější stranou po Straně nezávislosti. V parlamentních volbách v roce 2003 zvítězila opět Strana nezávislosti, ale levicové Spojenectví skončilo opět na druhém místě. Po volbách v roce 2007 sice utvořily vládní koalici Strana nezávislosti spolu s Pokrokovou stranou, ale již zanedlouho se tato koalice rozpadla a Strana nezávislosti novou vládu utvořila se silnějším sociálně demokratickým Spojenectvím. Tento stav trval až vypuknutí globální finanční krize, která měla pro Island zvlášť fatální důsledky, zbankrotovaly tři největší islandské banky, vláda byla nucena se kvůli řešení bankovní krize silně zadlužit u zahraničních věřitelů v čele s Mezinárodním měnovým fondem a po sérii lidových protestů a demonstrací byl premiér Haarde de facto donucen rezignovat a následně byly vyhlášeny předčasné volby.

V roce 2009 se tedy uskutečnily volby, ve kterých poprvé v novodobé islandské historii nezvítězila Strana nezávislosti, ale sociálně demokratické Spojenectví, které spolu se silicím

Levicovým hnutím – zelenou alternativou vytvořilo první levicovou vládu v historii Islandu v čele v premiérkou Jóhannou Sigurðardóttir. Levice získala poprvé v historii i nadpoloviční většinu křesel v Althingu. Strana nezávislosti skončila na druhém místě. Do parlamentu se dostal i zcela nový subjekt Občanské hnutí. Za této situace pak Island v roce 2009 podal přihlášku do Evropské unie, což bylo vzhledem k dosavadnímu převažujícímu euroskeptickému tónu islandské politiky významnou změnou.

Ve volebním období 2009-2013 se však nový vládní systém nestabilizoval, vláda se potýkala s odchody vládních poslanců do nových politických subjektů, s vládními krizemi a hlavně s řešením následků finanční a bankovní krize. Počet parlamentních stran vzrostl z původních pěti v roce 2009 až na devět stran v roce 2013. Výsledky následných parlamentních voleb v roce 2013 pak potvrdily návrat předkrizových pravicových stran Strany nezávislosti a Pokrokové strany, které skončily na prvním a druhém místě. Levicové vládní strany Spojenectví a Levicové hnutí - zelená alternativa skončily pak na třetím a čtvrtém místě. Do Althingu se dostaly opět i nové subjekty, a to liberální Světlá budoucnost a Pirátská strana.

Cíl práce:

Cílem této práce je charakterizace současného islandského stranického systému, snaha analyzovat jeho vývoj a tendence, které jsou v islandském stranickém systému přítomny. Islandský stranický systém se v současné době potýká s mnoha politickými turbulencemi, dnes již na něj nelze nahlížet jako na stabilní stranický systém s dlouhodobě dominantní Stranou nezávislosti, systém se štěpí a vznikají strany nové. Po volbách v roce 2013 se sice systém navrátil opět do podoby před rokem 1999, ale je otázkou, zda-li je toto znakem opětovné stabilizace islandského politického a stranického systému nebo jen pouhá reakce na vládu levice v letech 2009-2013. Cílem práce je odpovědět na otázky, zda-li islandský stranický systém prochází proměnou, a pokud ano, je to proměna způsobená finanční a bankovní krizí z roku 2008, nebo jsou to proměny dlouhodobějšího rázu? Byl volební šok z roku 2009 způsoben reakcí islandských voličů na finanční krizi nebo byly výsledky voleb jen dalším potvrzením dlouhodobějšímu trendu islandského stranického systému, a to erozí jeho tradičního nastavení? Vstupní hypotézou této diplomové práce je, že islandský stranický systém prochází určitými evolučními změnami již od parlamentních voleb v roce 1999 a nikoliv pouze revolučními změnami z období finanční a politické krize v letech 2008-2009. Volební výsledky z roku 2009 byly zcela jistě ovlivněny islandskou krizí, ale opětovné vítězství Strany nezávislosti vypovídá spíše o stabilizaci tradičního nastavení islandského stranického systému. Významnou novinkou islandského stranického systému je pak přítomnost nových témat, která se projevila především nástupem nových politických subjektů, kterým ve volbách v letech 2009 a 2013 podařilo dostat do Althingu.

Metoda práce:

Autor se pokusí komparovat všechny parlamentní islandské volby od roku 1999, od kdy lze pozorovat konstantní nárůst islandských levicových stran, až do posledních parlamentních voleb v roce 2013, které po velkých volebních změnách přinesly jistý návrat ke tradičnímu nastavení islandského stranického systému před rokem 1999. Při komparaci a analýze vývoje islandského stranického systému autor využije nástrojů pro výzkum stranických systémů, například typologií Giovannioho Sartoriho, Petera Maira a dalších. Dále autor využije metodologických nástrojů jako Pedersenův index volatility, Laakso-Taageperaův index efektivního počtu stran, případně Reaův index fragmentace nebo teorii cleavages Steina Rokkana apod.

Předpokládaná struktura:

1. Úvod
2. Teoretická a metodologická část
 - 2.1 Charakteristika jednotlivých typologií a teoretických nástrojů
3. Analytická část
 - 3.1 Představení islandského stranického systému
 - 3.3 Vývoj islandského stranického systému do roku 1999
 - 3.4 Vývoj islandského stranického systému po roce 1999
4. Komparace a analýza výsledků
5. Závěr
6. Zdroje a literatura

Literatura a zdroje:

- Arter, David (1998): *Scandinavian Politics Today*. Manchester University Press.
- Brunclík, Miloš, Havlík, Vlastimil, Pinková, Aneta (2011): *Skandinávie: Proměny politiky v severských zemích*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. 303 s.
- Fiala, Petr, Strmiska, Maxmilián (1998) *Teorie politických stran*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal.
- Kopeček, Lubomír (2003): *Politika v ministátu: islandský stranický a politický systém ve 20. století*. *Politologická revue*, roč. IX, č. 2, s. 116–137.
- Kopeček, Lubomír (2005): *Skandinávie*, in: Strmiska, Maxmilián – Hloušek, Vít – Kopeček, Lubomír – Chytilík, Roman: *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů*, Praha, Portál, s. 175–281.
- Laakso, Markku, Taagepera, Rein (1979): *Effective Number of Parties: A*

- Lebeda, Tomáš, Novák, Miroslav (2004): Volební a stranické systémy. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk.
- Mair, Peter(1997): Party Systems Change, Approaches and Interpretations, Clarendon Press, Oxford.
- Maškarinec, Pavel (2007): Parlamentní volby na Islandu - květen 2007. Evropská volební studia roč. 2, č. 2, s. 194-210.
- Maškarinec, Pavel (2009): Parlamentní volby na Islandu 2009: historické vítězství levice. Evropská volební studia 4, 2, 183-193.
- Measure with Application to West Europe, in Comparative Political Studies 12: 3-27.
- Novák, Miroslav (1997): Systémy politických stran. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Pedersen, N., Mogens (1990): Electoral volatility in western Europe, 1948 - 1977, in: Mair, P. (ed.): The west european party system. Oxford University Press.
- Sartori, Giovanni (2005): Strany a stranické systémy - Schéma pro analýzu. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- <http://www.statice.is/> Internetové stránky Islandského statistického úřadu